

SANT CUGAT EN L'ESTÈTICA DE GRAU GARRIGA

JOAN TORTOSA I SAPERAS

Aquest any en què s'ha inaugurat, ampliat i també millorat amb noves peces el Museu del Tapís de Sant Cugat és inevitable recordar el nom de Grau Garriga per dos motius principals: la seva gran dedicació al món del tapís i la vinculació a l'empresa Tapissos Aymat, lloc dels seus inicis en aquesta modalitat artística i de l'evolució cap a nous conceptes i sistemes del teixit. Tot i essent motius meritoris per recordar la seva figura, també ho és per als santcugatencs el fet de ser fill d'aquí, en el si d'una família pagesa ben coneguda a Sant Cugat. Una sèrie de circumstàncies infantils lligades a la seva salut el van fer capaç de trencar les restriccions imposades pel costum ja que ningú podia desclassar-se o dedicar-se a qualsevol altra tasca que fos aliena a la tradició familiar.

Potser ara és el moment per recordar unes paraules seves de fa uns quants anys que, com una mena de declaració de principis, va anar desgranant i quedaren fixades en la premsa del moment. Tant aleshores com en l'actualitat, tenen el valor que és ell qui s'autodefineix. No són les opinions dels crítics o els judicis aliens: és ell mateix que manifesta les seves realitats i filosofies amb paraules pròpies, sense intermediaris ni interpretacions o valoracions que puguin tergiversar el seu pensament.

Reproduïm, doncs, tres entrevistes i un comentari, tots ells de la dècada del 1970, en els moments en què l'anomenada Escola Catalana del Tapís havia assolit una ressonància internacional i en què és el mateix artista qui exposa el seu pensament.

20 DE GENER DE 1970

EL CORREO CATALÁN: entrevista de Joan Tortosa.

La primera pregunta era inevitable:

Sant Cugat ha tingut alguna influència en la teva obra?

GRAU - El fet de pertànyer a una família de pagesos m'ha fet sentir el gust per la terra i el color de les comarques del Vallès que han influït i s'han manifestat al llarg de la meva obra. En certa manera, es pot dir que tot això és la causa que jo hagi tornat d'Amèrica. A més, a aquesta terra li dec el contingut poètic de tot el que estic realitzant ara. Per això, cada vegada que vinc a Sant Cugat tinc un gran disgust i m'indigna veure com es destrueixen aquests casalots i la bellesa singular del seu paisatge.¹

Hi ha en tota la teva obra una constant que sempre m'ha cridat l'atenció, tant en la pintura com en el tapís, i és que en la composició domina la forma circular o declaradament és un cercle.

GRAU - Ara puc explicar el perquè d'aquesta forma que quasi me l'han descobert els altres. Això és un factor més o una conseqüència de la vinculació d'un artista a una terra determinada. Aquests cercles vénen condicionats per la rosassa del monestir. A mi sempre m'havia impressionat per la seva riquesa de color i de textura. Textural per fora i color per dins. Últimament, Jagoda Buich, una de les més inquietes i importants figures del tapís, em va dir en arribar a Sant Cugat i davant de la rosassa: «Ara comprenc el perquè d'aquesta forma en la teva obra». Per ella va quedar clara i evident la influència que té per mi, ja que, en realitat, és la forma en la qual he especulat més.

Grau Garriga es passeja inquiet mentre conversem. Per contestar s'allunya o aixeca la mirada cap a un punt invisible per mi i les seves mans es mouen en l'aire com volent fer aprehensible quelcom del que ara dirà. I sorgeix una altra pregunta inevitable: com veus avui les pintures murals del Sant Crist?

GRAU - Avui estic molt lluny d'aquell concepte estètic en què jo creia i m'alegro d'haver-les fet. Les veig com el resultat d'un període figuratiu molt dens de tècnica i de contingut religiós, potser. Però estic satisfet d'haver-hi passat.

Ara que tot el que té tuf d'acadèmic és tabú per tu, no resulten, en conjunt, una mica acadèmiques aquelles pintures?

GRAU - No fa gaire que vaig ser-hi remirant-les i no crec que es tracti d'una obra acadèmica. Fins i tot crec que tenen moltes incorreccions de tipus acadèmic. Em sembla descobrir en aquestes pintures una contenció que després s'ha desbordat, exterioritzat, alliberat...

Segons sembla, doncs, no estan tan deslligades de la seva obra actual ja que ni ell n'abomina. Però m'agradaria saber com orientes ara la teva pintura. Aquest contingut que tenen les pintures del Sant Crist, en desbordar-se, en què ha quedat traduït?

GRAU - Doncs les meves últimes obres són encara més compromeses pel seu contingut estètic i ideològic. Em serveixo de l'estètica per denunciar una sèrie de fets i situacions inhibidores amb les quals no estic d'acord.²

En parlar de Grau Garriga és inevitable que se l'associï amb el tapís i l'anomenada Escola Catalana del Tapís. Qui ha fet a qui?

GRAU - L'Escola Catalana és fruit d'una tasca que ha recolzat en la generositat del senyor Miquel Samaranch, que és qui ha obert la porta i ha fet possible tot el procés. Sí, en principi crec i considero que els joves artistes que teixeixen allí són una mica deixebles meus en l'aspecte estètic. Sense la seva col·laboració i amb tota la fàbrica de Tapissos Aymat, no existiria l'Escola Catalana. Per això ningú no ha fet ningú, sinó que ha estat la tasca conjunta i continuada de l'equip.³

En aquest moment al taller de Tapissos Aymat podem veure que s'està teixint un tapís amb cartró de Grau Garriga. Un tapís d'aquestes dimensions tan grans, on pot anar destinat?

GRAU - Això és per a un gran edifici de Nova York, l'Inter Church, l'església de l'oficina de la unió d'esglésies cristianes de tot el món. Com pots veure, és també un cercle. Les mides són 4x4 metres. Aquesta forma i, en certa manera rosassa, són conegudes ja a tot el món.

Com ja has dit, acabes de tornar d'Amèrica i has afegit que ha estat la teva aventura més important i que a més ha representat una gran experiència cultural i artística, un reconeixement de la teva obra a la meca de l'art. Quins altres projectes prepares?

GRAU - Em falta temps per preparar tot el material que necessito per als Estats Units i l'exposició d'octubre a París. Tan sols als Estats Units, des de finals del 1970 i per a tot el 1971, tinc compromeses sis exposicions. La primera serà al museu de Houston, el qual ja m'havia adquirit un tapís de grans dimensions, «La terra», on precisament es poden veure clarament les influències dels colors d'aquests camps del Vallès i especialment de Sant Cugat. Tinc una altra exposició a Denver, al Museu d'Art Modern, a Toronto, a Los Angeles, a Nova York, a Mèxic...

Aclaparador. En principi, m'interessava l'aspecte de la vinculació de Sant Cugat en l'estètica de la seva obra. En el catàleg d'una exposició realitzada a Sant Cugat el 1967, en la presentació encarregada a Grau Garriga deia, generalitzant, allò que es pot aplicar a la seva obra: «el camí de llum que irradia-va sens dubte el far del monestir benedictí».

7 DE JULIOL DE 1973

DIARI DE TERRASSA INFORMACIÓ. Entrevista d'Àngels Cortadellas.

Volem saber, en principi, per les seves pròpies paraules, què ha estat d'ell artísticament en aquests anys absent de les sales d'exposicions espanyoles, però no per això ignorant la vida artística del país. En les teves obres, s'hi nota un canvi profund d'estil, des dels teus primers temps. Aquest canvi tan complet, a què és degut?

GRAU - Jo vaig aprendre a Llotja i a Belles Arts i, per tant, vaig a aprendre a pintar d'una manera més o menys tradicional. Molts opinen que, gràcies a aquesta base, jo m'he pogut desenvolupar d'una manera més intensa. Crec que aquesta manera de començar m'ha beneficiat personalment, encara que no n'estic segur del tot. Amb el pas del temps, cada vegada he tingut una tendència a oblidar-me de l'ofici i a donar més importància al contingut. Naturalment, m'ha portat a una investigació contínua i a rebre diferents influències fins a trobar una manera pròpia i més directa de fer.

A les teves obres es troben presents diferents objectes d'ús de la vida diària. Fins a quin punt consideres important aquest ús extern de la realitat?

GRAU - És relativa. El que jo faig és la conseqüència de com sóc. Si el que faig és interessant, és perquè és la conseqüència de la meua personalitat immediata. Tots els problemes que durant molts anys m'han interessat amb caràcter general –la guerra, per exemple– els tradueixo en la meua realitat quotidiana, en parlar de violència, en la plasmació de subjectes relacionats amb la guerra, en la meua obra, sigui pintura, sigui tapís.

Consideres, doncs, imprescindible plasmar la realitat en l'obra o potser és una evasió d'altres temes d'ordre interior o espiritual?

GRAU - Les coses de tipus quotidià són les que més m'interessen, ja que les connotacions que transmeten tenen per mi una gran significació. Tots tenim objectes que hem utilitzat i que han arribat a ser més familiars, per més senzills que siguin, que conceptes aparentment més importants. L'ordre plàstic en què pugui utilitzar aquests objectes no és més que per accentuar la comunicació per les connotacions que contenen. Per altra banda, tot en la vida és real. Jo no visc de fantasies. Per mi «veure» desperta les meves sensacions. En canvi, els convencionalismes no m'interessen. Per exemple, veure nevar desperta en mi unes sensacions fabuloses i, com aquest fenomen, tants i tants que formen part de la realitat diària.

Quins problemes humans et preocupen més en l'actualitat?

GRAU - Els problemes d'ordre general que fa uns anys no existien: l'autodestrucció ecològica a què s'està exposant l'home a tot el món i que el porta a viure en un estat de permanent angoixa. També com a Sant Cugat, per exemple, la pèrdua d'un ambient, d'uns valors, d'una personalitat. L'home viu immers en un fals ambient de felicitat que proporciona la societat de consum i destrueix, sense adonar-se'n, els veritables valors.⁴

Quines són les principals característiques de la teua personalitat en la teua obra?

GRAU - La personalitat és, naturalment, una manera de sentir enfront de la vida, és un problema de fons. La personalitat es confon massa vegades amb la manera de manipular els colors i les formes. Per definir això caldria observar les significacions del contingut de les meves coses que sempre giren a l'entorn de la meua intimitat i dels problemes comuns que m'afecten d'una manera viva. En resum:

per a la realització d'una obra el de menys són els mitjans i, en aquest cas, són les formes i el principal i autèntic, les idees.

Deixem Grau Garriga, però abans fem constar les seves dedicacions i activitats més enllà de les realitzacions de les pintures i tapissos. Actualment és el director artístic de l'Escola Catalana de Tapissaria de Sant Cugat del Vallès, professor pedagog de l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona i també de l'Escola de Disseny Tèxtil de la mateixa ciutat, i de l'École d'Art et Architecture de la Universitat de Marsella.

11 DE JUNY DE 1975

EL CORREO CATALÁN. Entrevista de Joan Tortosa.

I Grau Garriga se'n va a la Xina i en tornar ens parla de l'art actual a la Xina, de la promoció agrària i la igualtat de l'home i la dona en el treball, en les tasques domèstiques i, segons ell, en la millora de moltes de les condicions de la vida diària. I pregunto: quin ha estat, en definitiva, el teu interès per visitar la Xina?⁵

GRAU - Com a element de formació humana. És l'interès i la curiositat d'un artista per la revolució de la cultura.

Ha tingut repercussió en el teu art aquest viatge?

GRAU - Sí. Ja he realitzat algunes pintures inspirades en la Xina.

Què estàs fent en l'actualitat?

GRAU - Acabo de tornar dels Estats Units i tinc oberta en l'actualitat una exposició a Birmingham, Alabama. És curiós el contrast entre dos mons tan diferents. Es va donar la coincidència que mentre donava una conferència sobre la Xina a la Universitat d'Alabama, a l'aula del costat se celebrava un homeatge a Chiang Kai-shek.

Humanament, què t'ha aportat el viatge a la Xina?

GRAU - Un interès a buscar vies justes en la democràcia.⁶ Veig més clarament una crisi d'ideologia entre oriental i occidental. També veig més clar que la l'art està dirigit per ideals consumistes que l'allunyen de l'esperit crític. Ha d'estar al servei del poble. També m'ha ajudat al meu ideal, que és l'humanisme: donar, estimar, compartir...

Aquí, fa una pausa com meditant sobre la transcendència del que acaba d'expressar.

GRAU - També veig més clar, potser, que l'art és un mercat d'accions. Hauria de ser per a una majoria i no ser un producte més de consum, d'especulació i de firmes. En tot l'occident existeix l'art de l'establishment i no l'underground. Fa falta un canvi social profund per obrir camins.

I ara, quins són els teus projectes?

GRAU - Una col·laboració amb el Centre Beaubourg⁷ de París, amb teatre, música i poesia. També tinc una oferta per l'octubre i amb els estudiants de l'Escola de Belles Arts de Marsella, d'on sóc professor, una «animació plàstica tèxtil». També, el 17 de juny, col·laboraré en una exposició al Museu Tèxtil Biosca de Terrassa, de la qual et donaré detalls més endavant, perquè encara no estan concretats.⁸ Tan sols et diré que s'intentava que fos una mostra tan sols d'uns quants, i jo he demanat que sigui oberta a tots.

L'entrevista no s'acaba aquí perquè continua parlant sense parar mentre va girant fulles de l'àlbum de les fotos i textos –inintel·ligibles– de la Xina.

14 DE NOVEMBRE DE 1976

EL CORREO CATALÁN. Publicat a la portada de l'especial del diumenge amb fotos a tot color.

Declaracions fetes per Grau Garriga a aquest corresponal en l'ocasió, per acompanyar el reportatge fotogràfic. Reconeix que ja ha deixat enrere la seva primera joventut: la il·lusió sense bases concretes, els esteticismes gratuïts, les normes i els dogmes artístics que podien influir –en major o menor grau, però inevitablement– en aquelles primeres èpoques, i que ja els ha superat. A tot plegat, ha seguit una maduresa, unes ganes de treballar i, especialment, el moment de trobar-se a si mateix. Diu textualment «*he pres partit pel vençut*». El Centre Culturel du Marais de París va ser testimoni de l'última obra de Grau Garriga. Va ser com una explosió continguda, o com la culminació de tota la metamorfosi que lentament es produïa en la seva obra. La instal·lació ocupà totalment l'espai destinat a exposicions. Més d'un miler de metres cúbics d'espai ocupats per les dimensions de la instal·lació més gran de la seva obra. Hi treballà, conjuntament amb els seus col·laboradors, dos dies i dues nits sense interrupcions. Arpilleres, mantes, teles, cordes, pintura, grafitis, tot transformat i manipulat per suggerir l'horror d'uns quaranta anys que finien el 20 de novembre de 1975. Per la seva distribució i expressivitat, era clar

el missatge: en un tapís esfilagarsat i esquinçat hi havia representades les quatre barres que s'escolaven formant al terra un devesall de sang; suposades figures penjades del sostre, escanyades, recordaven temps passats. El títol resumia l'obra simplement així: «Una vida». La seva? Segur que no, però sí l'entorn durant quaranta anys.

Joan Tortosa

NOTES

1. A finals de la dècada del 1960 comença una gran transformació urbana a Sant Cugat i sobretot el seu gran creixement urbanístic. En aquells moments es produí un important fenomen de substitució: les antigues cases de rengle del segle XIX eren enderrocades i en lloc seu es construïen blocs de pisos. Aquesta alteració del paisatge secular urbà és el que indigna l'artista. No va ser fins al 1986 que s'aconseguí aprovar un catàleg limitat de protecció del patrimoni arquitectònic local. Llavors ja havien desaparegut moltes cases.

2. S'ha de recordar que en el moment d'aquesta entrevista encara era viu el general Franco. En la lluita contra la dictadura, els artistes van jugar un paper rellevant gràcies a l'ambigüitat que té l'obra d'art, que ben sovint admet més d'una lectura.

3. La Casa Aymat va ser el gran focus de la renovació del tapís a Catalunya, cercant la col·laboració dels grans pintors del moment. Les seves troballes plàstiques i maneres de fer es van acabar coneixent amb el nom d'Escola Catalana del Tapís, que tenia molt més un sentit de moviment artístic que pròpiament d'ensenyament. D'altra banda, va haver-hi altres artistes que, potser esperonats pel que s'estava fent, crearen els seus propis tallers independents i també assoliren fama internacional.

4. També aquí torna a fer referència a la transformació del Sant Cugat antic, el que havia conegut en la seva infància. Possiblement perquè fa anys que ha deixat de viure-hi, quan retorna cerca una imatge idealitzada en el record. Per això parla de pèrdua d'ambient, de personalitat. Però de la mateixa manera que ell evoluciona, també ho fa la població.

5. Aquest viatge el realitzà vers el final de la Revolució Cultural, que de fet acabarà el 1976 amb la mort de Mao i la detenció de l'anomenada *Banda dels Quatre* que encapçalava la muller de Mao. Per tant, Grau va ser testimoni directe de dita revolució.

6. Insistim a recordar que en el moment d'aquesta entrevista encara faltava mig any perquè morís el general Franco.

7. El Centre Beaubourg és en realitat el Centre Nacional d'Art i Cultura Georges Pompidou, de París, que en el moment de l'entrevista encara estava en construcció. No es va inaugurar fins al 31 de gener de 1977. Per tant, en qualsevol cas era un projecte de futur. També és possible que es tracti d'un petit lapsus i que en realitat es referís al Centre Culturel del Marais, on efectivament va exposar.

8. Cal entendre que s'està referint al 17 de juny de l'any següent. L'entrevista es fa ver el 15 de juny de 1975 i no és possible que no conegués els detalls d'una exposició en la qual participava.